

Etični in pravni vidik v psihoterapiji

Sabina Gombač

Sodobna definicija psihoterapijo opredeljuje kot strokovno znanstveno disciplino, mnogi pa ji dodajajo tudi primesi umetnosti, saj v varnem terapevtskem odnosu bolečina spreminja svojo obliko, stiska se zmanjšuje, odpirajo se nove poti. Psihoterapija ni le stroka, je tudi pomembno poslanstvo, ki psihoterapevtu narekuje visoko stopnjo odgovornosti do sočloveka. Etika z vsemi elementi pa postavlja dobro osnovo za rast v terapevtskem procesu.

Skozi zgodovino smo ljudje v osebnih stiskah drug drugemu pomagali na različne načine. Psihoterapija je ena od možnih oblik pomoči, ki se je začela razvijati konec 19. stoletja, ko je Sigmund Freud razvil temelje psihoanalize. Od takrat pa do danes je razvoj psihoterapije prinesel številne psihoterapevtske šole, ki temeljijo na različnih teoretičnih konceptih in metodah pomoči.

Terapevtski odnos

Z uporabo različnih metod in tehnik dosegajo terapevti različne cilje; z nekaterimi se odstranijo simptomi in spremeni vedenje, z drugimi pa se dosegajo globlje spremembe v posameznikovi strukturi osebnosti. Vse pa so usmerjene v dobro klienta in potekajo v obliki pogovora v varnem in zaupnem terapevtskem odnosu, ki ga številne raziskave označujejo kot najpomembnejši faktor za izid terapije.

Ljudje smo odnosna bitja, ki vse življenje iščemo odnose z drugimi in živimo z njimi v soodvisnosti. Preko odnosa oblikujemo podobo o sebi, o drugih, o kvaliteti življenja, o svetu. V medosebnih odnosih zadovoljujemo različne potrebe, pomembne za rast in razvoj posameznika. Medosebni odnosi lahko prinašajo največjo bolečino, pa tudi največje radosti v življenju in delujejo zdravilno.

Izhajajoč iz te predpostavke, je terapevtski odnos zelo pomemben del terapije. V varnem terapevtskem odnosu si dovolimo pogledati vzorce in vsebine iz preteklosti, ki ovirajoče vplivajo na naše sedanje doživljanje in delovanje, jih ozavestimo in se osvobodimo. Ob tem se lahko na novo odločimo, kar pripomore, da zaživimo bolj izpolnjeno življenje.

Etični kodeks

Temelj kakovostnega terapevtskega odnosa je etično ravnanje terapevta, ki ni pomembno le za terapevtski proces, ampak je tudi ključno za obstoj in razvoj stroke.

Etika v psihoterapiji je skupek moralnih vrednot in pravnih vprašanj, oblikovana pod vplivom določenega kulturnega okolja. Le-to postavlja okvirje v določenem času in prostoru, ki odgovarjajo na vprašanja, kaj je prav in kaj narobe, kaj je visoko spoštovana moralna vrednota v medosebnih odnosih in postavlja norme socialnega vedenja v določeni družbi ter vpliva na oblikovanje etičnega kodeksa stroke.

V terapevtskem odnosu se srečata kulturna svetova klientov in terapevtov, ki sooblikujeta proces, s tem da je glavna odgovornost na terapevtu. Terapevt se je dolžan zavedati lastnih prepričanj, verovanj in biti ob tem odprt za klientov svet, spoštovati mora njegovo doživljanje, prepričanja, odločitve in nezaveden proces.

Profesionalna odgovornost vsakega terapevta je, da se zaveda in spoštuje okvire, ki jih postavlja etični kodeks stroke in s katerimi se seznanja že v času izobraževanja ter jih ves čas vrednoti.

Etični kodeks postavlja norme ravnanja določene stroke, daje orientacijo pri delu, predstavlja zaščito pred neetično uporabo psihoterapije in je osnova za pritožbe.

Kodeks postavlja okvir odnosa med klientom in terapevtom, ki poudarja pomen zaupnosti, nezdržljivosti vlog, odgovornosti do procesa, spoštovanja integritete posameznika, koristi posameznika. Psihoterapevt odgovorno ravna do stroke, do klienta in do sebe tako, da se zaveda svojih zmožnosti, prizna svoje omejitve, se jih zaveda ter se redno izobražuje. Redno strokovno

izpopolnjevanje in prizadevanje za osebno rast omogočata terapevtu večje zavedanje sebe, svojega procesa in posledično omogoča večjo zmožnost vključenosti v proces.

Ravno tako je psihoterapevt zavezan najvišjim strokovnim standardom pri spoštovanju določenih pravil na področju raziskovanja, oglaševanja, izobraževanja, promocije stroke navzven in sodelovanju s kolegi.

Častno razsodišče

Pravni vidik v psihoterapiji izhaja iz načel etičnega kodeksa stroke. Ko se pojavi kršitev teh načel, to obravnava častno razsodišče, ki ga ima vsako društvo, ki ga ima vsako društvo, ki združuje psihoterapevte določene usmeritve. Pri tem je pomembno, da imajo člani častnega razsodišča določena psihoterapevska znanja, kar pripomore k celostni obravnavi pritožbe in je v skladu s pristopom.

Etične dileme

Ob vstopu v terapevtski odnos terapevt in klient oblikujeta jasen dogovor za skupno delo, ki pomembno prispeva k vzpostavitvi varnega terapevtskega odnosa in pripomore pri sprejemanju odločitev v določenih etičnih dilemah, ki se pojavijo v procesu. Terapevtski dogovor ob vstopu v proces vsebuje dogovor o načinu dela, pristopu, finančnemu okviru, seznanitvi z določenimi elementi kodeksa, vezanimi na terapevtski odnos, in se v procesu glede na potrebe spreminja. Pri delu s klienti so etične dileme sestavni del terapevtskega procesa. Pri tem pa je pomembno, da jih psihoterapevt ozavešči, zazna proces in aktivno pristopi k razrešitvi. Raziskava na področju etičnih dilem v Veliki Britaniji je pokazala, da se psihoterapevti najpogosteje soočamo z dilemami na področju zaupnosti (31%), dvojnih odnosov (12%), etičnega ravnanja kolegov (9%), seksualnih vprašanj (8%), sledijo vprašanja profesionalnih kompetenc določenih šol, ki izobražujejo ipd. (Gilbert, Evans, 2000)

Odločitve o etičnih dilemah naj ne bodo oblikovane le s pravnega vidika, vezanega na etični kodeks, ampak je pomembno, da upoštevamo vse vidike etike, torej poleg pravnega vidika, tudi moralni vidik, kulturno okolje in kodeks stroke, ob zavedanju pomembnosti nezavednega procesa, ki bo lahko v določenih trenutkih bistven pri oblikovanju etičnih odločitev. Pri odločitvi je pomembno, da je le ta usmerjena v dobro klienta in je izvedena v sodelovanju z njim, kar bo lahko pripomoglo h krepitvi terapevtskega odnosa in ne uničenju le-tega.

Vzemimo za primer mladostnika, ki v terapevtskem procesu zaupa terapevtu o zlorabi s strani odrasle osebe. Etični kodeks in Zakon o preprečevanju nasilja v družini narekujejo takojšnjo prijavo, obenem pa je mladostnik uspel vzpostaviti prvi zdrav zaupen odnos. Spoštujemo pravni red in ga zaščitimo pred nadaljnjo zlorabo? Izdamo njegovo zaupanje ter uničimo edini odnos, ki ga ima? Mu potrdimo izkušnjo, da odraslemu ni zaupati? Ali to storimo v sodelovanju z njim, se pogovorimo o načinu izvedbe in to storimo na način, ki daje mladoletniku občutek, da se je odrasla oseba postavila zanj, kar lahko pomembno vpliva na odnos in na nadaljnji proces.

Pomembno je tudi zavedanje, da terapevt lahko popolnoma spoštuje etiko stroke, pa bo klient še vedno lahko doživel določeno terapevtovo ravnanje drugače, kot je bilo mišljeno, ker bo izhajal iz lastnih prepričanj in preteklih izkušenj.

Odgovornost terapevta

Odgovornost terapevta je, da si poišče ustrezno pomoč pri odločitvah v obliki supervizije, osebne terapije, kjer je prostor za samorefleksijo, razmišljanje o terapevtskem procesu, osebni procesu v odnosu do klienta ne glede na kilometrino, ki jo ima na tem področju. Sprejemanje odgovornih odločitev in morebitnih posledic je tudi etična zaveza vsakega psihoterapevta. Naj bodo morebitne napake prostor za nova spoznanja o sebi, delu in naj pripomorejo k rasti tako posameznika kot stroke.

Razreševanje etičnih dilem naj bo torej v duhu celostnega pristopa k dilemi, usmerjeno v dobro klienta; upoštevajoč terapevtski odnos in etični kodeks.

Literatura

Gilbert, Maria; Evans, Kenneth Roy (2000): *Psychotherapy supervision: an integrative relational approach to psychotherapy supervision*. Glasgow: Bell&Bain Ltd.

Možina, Miran (2007): *Etični kodeks Slovenske krovne zveze za psihoterapijo*. Ljubljana, Maribor. Dostopno na: <http://www.skzp.org/>, 7. 5. 2014.

Ramovš, Jože (2013): Etičnost in duhovnost. V: Pavliha, Marko; Ošljaj, Borut (ured.): *Svetovni etos: globalno in lokalno: zbornik prispevkov*. Grosuplje: Partner Graf.

Zorž, Bogdan (2011): Etika in duhovnost. Odmev na članek Rudija Kotnika. V: *Kairos*, št. 3–4, str. 105–109.